

BRUTO DOMAČI PROIZVOD SLOVENIJE – ANALIZA RASTI IN POSLEDICE KRIZ

Neja Kosec¹

POVZETEK

Prispevek najprej opredeli BDP kot temeljni kazalnik gospodarske aktivnosti in predstavi tri standardne metode merjenja (proizvodno, dohodkovno, izdatkovno), razliko med nominalnim in realnim BDP ter pomen BDP na prebivalca pri mednarodnih primerjavah. Posebej izpostavi potencialni BDP in njegove nosilce (prebivalstvo, naravno in proizvedeno bogastvo, tehnološki napredek) ter opozori na omejitve BDP kot »enega števila«, ki ne zajame vseh razsežnosti blaginje.

Namen empiričnega dela je s kvantitativno analizo podatkov Eurostata za obdobje 2005–2024 preveriti, kako se je gibanje realnega BDP in BDP na prebivalca v Sloveniji razlikovalo od agregata EU-27 ter od posameznih članic.

Na podlagi podatkov izpostavimo dva prelomna šoka – globalno recesijo 2009 in pandemijo 2020 – z obdobji okrevanja 2010–2011, stabilnejše rasti 2014–2019 in izrazitim odbojem 2021. Za Slovenijo v prispevku ugotovimo, da je v proučevanem obdobju beležila nekoliko višjo povprečno rast od povprečja Evropske unije, a tudi večjo cikličnost. V konvergenčnem pogledu se je BDP na prebivalca v pariteti kupne moči približal povprečju Evropske unije, vendar brez izrazitega preskoka.

KLJUČNE BESEDE: *bruto domači proizvod, bruto domači proizvod na prebivalca (PPS), gospodarski cikli, ekonomska konvergenca (Slovenija–EU-27).*

SLOVENIA'S GROSS DOMESTIC PRODUCT — GROWTH ANALYSIS AND THE CONSEQUENCES OF CRISES

ABSTRACT

The paper first defines GDP as a fundamental indicator of economic activity and presents the three standard measurement approaches (production, income, and expenditure), the distinction between nominal and real GDP, and the importance of GDP per capita for international comparisons. It specifically highlights potential GDP and its drivers (population, natural and produced capital, technological progress) and points out the limitations of GDP as a "single number" that does not capture all dimensions of well-being.

The aim of the empirical section is to use a quantitative analysis of Eurostat data for the period 2005–2024 to examine how the trajectory of real GDP and GDP per capita in Slovenia differed from the EU-27 aggregate and from individual member states.

1 Neja Kosec, Univerza v Novem mestu Fakulteta za ekonomijo in informatiko, Novo mesto, kosec.neja1@gmail.com

Based on the data, we highlight two pivotal shocks—the 2009 global recession and the 2020 pandemic—along with periods of recovery in 2010–2011, more stable growth in 2014–2019, and a pronounced rebound in 2021.

For Slovenia, the paper finds that over the period under review it recorded somewhat higher average growth than the European Union average, but also greater cyclicality. From a convergence perspective, GDP per capita in PPS (purchasing power standards) moved closer to the EU average, though without a marked leap.

KEYWORDS: gross domestic product, GDP per capita (PPS), business cycles, economic convergence (Slovenia–EU-27).

UVOD

Bruto domači proizvod je eden najpomembnejših kazalnikov gospodarske aktivnosti države. Predstavlja skupno vrednost vseh končnih proizvodov in storitev, ki jih je država proizvede v določenem obdobju. Rast BDP-ja kaže na povečanje ekonomske aktivnosti in izboljšanje življenjskega standarda prebivalcev določene države. Ravno obratno pa velja za upad BDP-ja, ki nakazuje na gospodarsko krizo, ki prizadene tako posameznike kot gospodarske subjekte.

V prispevku predstavimo pojem BDP, metode njegovega merjenja ter analiziramo gibanje BDP-ja v Sloveniji v zadnjih nekaj desetletjih.

TEORETIČNI DEL

Bruto domači proizvod

Bruto domači proizvod (BDP) je osnovno merilo ekonomske aktivnosti države, ki izraža vrednost vseh končnih proizvodov in storitev v določenem obdobju, običajno letno ali četrtletno. Rast BDP-ja, pomeni povečanje vrednosti vseh storitev in blaga, ki jih gospodarstvo proizvede v določenem obdobju. Padec BDP-ja pa označujemo kot zmanjšanje te vrednosti za določen odstotek. Če se BDP močno zmanjša in je njegovo zmanjšanje več četrtletij zaporedno, govorimo o gospodarski krizi. Takšne spremembe beležijo v vseh državah po svetu (Tušek, 2016).

Rast BDP-ja je najpogosteje uporabljen kazalnik v nacionalnih izračunih. Izražamo ga lahko tudi v paritetah kupne moči (PKM), kar omogoča primerjavo BDP med različnimi državami znotraj enega leta (Tušek, 2016).

Ko izračunavamo BDP upoštevamo le proizvode in storitve, ki so dokončani in pripravljeni za takojšno uporabo. V to ne vključujemo proizvodov namenjenih za delno predelavo oz. proizvodnjo drugih izdelkov in storitev. Z izračunom dobimo vpogled v gospodarsko aktivnost znotraj države, njeno rast in stopnjo rasti. Torej z BDP-jem ocenjujemo kakovost oz. standard življenja v posamezni državi (Tušek, 2016). Za primerjavo življenjskega standarda med državami uporabljamo izpeljani kazalnik, kot je BDP na prebivalca.

BDP delimo na nominalni in realni. Nominalni BDP meri vrednost domače proizvodnje po trenutnih tržnih cenah v obdobju, v katerem je bil proizvod ustvarjen. Realni BDP pa meri proizvod iz določenega obdobja po cenah nekega izbranega baznega leta (na primer v cenah iz leta 2010). Absolutni bruto domači proizvod izraža velikost nekega gospodarstva.

Realni bruto domači proizvod na prebivalca dobimo, ko celotni realni bruto domači proizvod delimo s številom prebivalcev. Ta izračun pogosto uporabljamo za primerjavo gospodarske razvitosti med državami (Južnik Rotar, 2019, str. 14).

Merjenje bruto domačega proizvoda

Metode merjenja bruto domačega proizvoda so: proizvodna metoda, dohodkovna in izdatkovna oz. potrošnja metoda (Lasnibat, 2024; Južnik Rotar, 2019, str. 18–20):

- *proizvodna metoda*

Pri proizvodni metodi se bruto domači proizvod izračuna s seštevanjem dodanih vrednosti vseh proizvodnih dejavnosti v gospodarstvu, izraženih v osnovnih cenah. Vrednost proizvodnje se izračuna brez davkov na proizvode in storitve (kot so carine, uvozne dajatve in davek na dodano vrednost), vendar pa vključuje subvencije na proizvode.

Pri izračunu dodane vrednosti se upošteva vmesna potrošna vseh materialov in storitev (to vključuje surovine, energijo ter stroški vzdrževanja), ki jih podjetje potrebuje za proizvodnjo končnih izdelkov. Dodana vrednost predstavlja razliko med skupno vrednostjo proizvodnje in stroškov vmesne potrošnje.

- *dohodkovna metoda*

Bruto domači proizvod pri dohodkovni metodi se izračuna kot vsota sredstev za zaposlene, neto davkov na proizvodnjo in uvoz (zmanjšana subvencije), bruto poslovnega presežka in raznovrstnih dohodkov. Sredstva za zaposlene vključujejo bruto plače, prispevke za socialno varnost in nadomestila za odsotnost. Neto davki zajemajo vse davke na blago, storitve in uporabo sredstev, zmanjšani za subvencije. Bruto poslovni presežek predstavlja preostanek dodane vrednosti v podjetjih po pokritju vseh stroškov dela in drugih tekočih stroškov, to je vrednost, ki ostane podjetju kot dobiček po pokritju vseh izdatkov.

- *izdatkovna metoda*

Pri izdatkovni metodi izračunamo bruto domači proizvod, kot vsoto domače potrošnje in razlike med uvozom in izvozom. To pomeni, da je BDP enak skupni domači potrošnji ter menjavi blaga in storitev s tujino. To prikazujemo lahko s formulo: $BDP = C + I + G + (X - M)$. C ponazarja zasebno potrošnjo, to vključuje izdatke za osnovne življenjske potrebščine (hrana, pijača, oblačila). I označuje bruto investicije. Naložbe v osnovna sredstva, kot je oprema, zemljišč, gradnja objektov. G so državni izdatki za končno potrošnjo. Obsegajo izdatke za javne storitve (izobraževanja, zdravstvo, šport, kultura). X in M pa predstavljata razliko med izvozom in uvozom. Izvoz predstavlja prodajo blaga in storitev v tujino in uvoz pa je nakup blaga in storitev iz tujine.

Sedaj ko smo spoznali metodološki okvir za konsistentno kvantifikacijo dejanskega BDP (proizvodna, dohodkovna in izdatkovna metoda), bomo v nadaljevanju razčlenili nosilce dolgoročne zmogljivosti – prebivalstvo, naravno in proizvedeno bogastvo ter tehnološki napredek. Povezava med obema ravnama analize namreč omogoča razmejitve med cikličnimi nihanjem in strukturnimi omejitvami, oceno proizvodne vrzeli ter s tem utemeljeno interpretacijo rezultatov in oblikovanje ekonomskih politik.

Dejavniki potencialnega bruto domačega proizvoda

Potencialni BDP je tisti, ki ga bi država lahko imela, če bi bili vsi proizvodni dejavniki izkoriščeni na najbolj učinkovit način. To pomeni polna zaposlenost, stopnja inflacije bi bila konstantna. Med te dejavnike spadajo prebivalstvo, naravno in proizvedeno bogastvo ter tehnološki napredek (Južnik Rotar, 2019, str. 24–26; Acosta idr., 2020):

- *prebivalstvo*

Prebivalstvo je ključen dejavnik, ki vpliva na bruto domači proizvod ter delovanje ekonomskih in socialnih sistemov. Razvite države, vključno s Slovenijo, se soočajo z nizko rodnostjo in staranjem, kar predstavlja izzive za socialno zaščito, pokojninske in zdravstvene sisteme.

Prebivalstvo delimo na aktivno in neaktivno. Aktivni prebivalci vključujejo zaposlene ter brezposelne, ki iščejo zaposlitev, medtem ko neaktivni prebivalci, kot so mladi in upokojenci, ne prispevajo neposredno k rasti BDP.

- *naravno bogastvo*

Naravno bogastvo, ki vključuje vire, kot so voda, tla, gozdovi in minerali, je ključno za preživetje človeštva. Ti viri niso pomembni le za proizvodnjo, temveč tudi za ohranjanje življenjskih pogojev na našem planetu. Naravno bogastvo predstavlja temelj zelene rasti, saj spodbuja nove gospodarske priložnosti, kot so zelene naložbe in nova delovna mesta, ter omogoča razvoj, ki prispeva k dolgoročnemu in brez dodatnega obremenjevanja okolja.

- *proizvedeno bogastvo*

Proizvedeno bogastvo obsega stroje, tovarne, infrastrukturo in druga sredstva, ki omogočajo gospodarsko dejavnost. Že zgodnja ekonomska teorija poudarja pomen varčevanja in kopičenja kapitala, ki omogoča investicije za povečanje proizvodnje in ustvarjanje dobička. Za uspešno proizvodnjo so ključne naložbe tako v človeške vire kot tudi v kapital, saj podjetja brez ustrezne opreme in usposobljenih delavcev težko dosegaajo učinkovitost.

- *tehnološki napredek*

Tehnološki napredek spodbuja gospodarsko rast, ustvarja nova delovna mesta in povečuje učinkovitost. Obsega področja, kot so znanost, inženirstvo, menedžment in podjetništvo, ter omogoča razvoj gospodarstva prek inovacij in izumov.

Ključno je okolje, ki ščiti inovatorje prek patentov in pravne podpore, kar motivira vlaganja v razvoj. Država podjetja spodbuja k inovacijam tudi z nepovratnimi sredstvi, kar krepi ustvarjalnost v gospodarstvu.

GIBANJE bruto domačega proizvoda v sloveniji

Namen in cilji raziskave

Namen raziskave je proučiti gibanje bruto domačega proizvoda Evropske unije in Slovenije od leta 2005 do leta 2024. Pri tem bomo posebno pozornost namenili analizi, kako se je gibanje BDP-ja v Sloveniji razlikovalo glede na druge članice Evropske unije.

Glede na namen in cilje smo oblikovali naslednja raziskovalna vprašanja:

1. Kako se je gibal BDP v Slovenji zadnjih 20 letih?
2. V katerih letih je prihajalo do največjega razkoraka v gibanju BDP-ja Slovenije v primerjavi z državami Evropske unije?

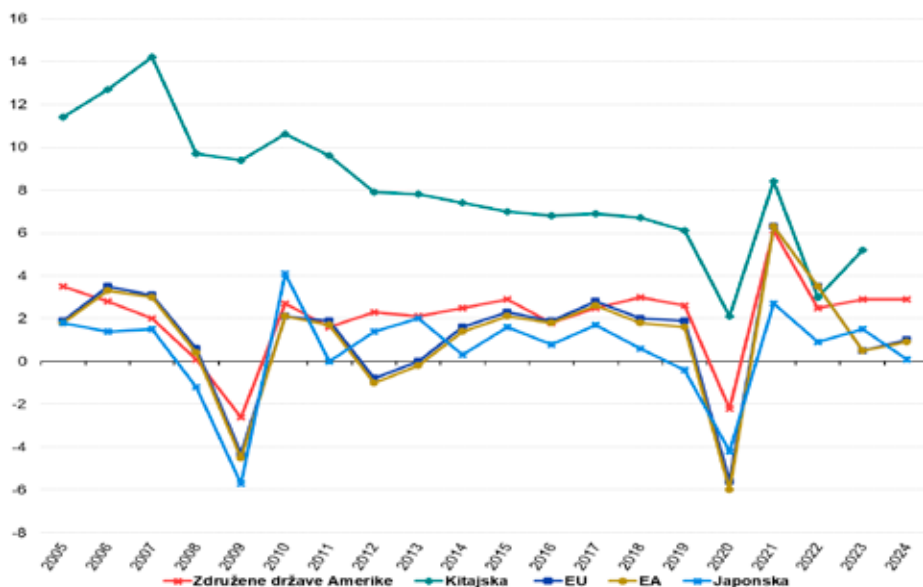
Raziskovalna metodologija

Za preučevanje gibanja BDP v obdobju 2005–2024 smo analizirali podatke Eurostata – statističnega urada Evropske unije. Uporabili smo kvantitativno metodo raziskovanja, pri čemer smo obdelavo podatkov izvedli v Microsoft Excelu, s pomočjo katerega smo pripravili preglednice in na njihovi podlagi narisali grafe.

Operacionalizacija spremenljivk je temeljila na uradnih kazalnikih za države članice Evropske unije: realni BDP, letna stopnja rasti realnega BDP-ja ter BDP na prebivalca v PPS. Za kontekst in primerjave smo upoštevali tudi agregat EU-27. Vsi podatki so bili črpani iz istega vira in istega referenčnega obdobja, kar zagotavlja primerljivost med državami.

Rezultati in interpretacija

V EU, kot enem največjih gospodarstev na svetu, je bruto družbeni proizvod ali skupna vrednost vsega blaga in storitev, proizvedenih v EU, 17 bilijonov evrov. Največji delež ima Nemčija, sledita ji Francija in Italija. Pri tem velja poudariti, da storitve predstavljajo 72 % BDP unije, industrija pa skoraj vse ostalo (Evropska unija, b. d.). Kakšno pa je bilo gibanje v času prikazuje spodnji graf, pri čemer smo naredili primerjavo tudi z drugimi državami sveta.

Graf 1: Stopnja spremembe realnega BDP, 2005–24

Vir: Eurostat (2025). National accounts and GDP. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=National_accounts_and_GDP

Iz grafa vidimo, da je svetovna finančna in gospodarska kriza leta 2009 v EU povzročila hudo recesijo, ki ji je leta 2010 sledilo okrevanje. Prav tako vidimo, da se je na Japonskem kriza začela prej, saj je bila negativna letna stopnja spremembe BDP (v realnih vrednostih) zabeležena že leta 2008, leta 2009 se je le še poglobila, medtem ko se je leta 2010 začelo gospodarsko okrevanje. Nasprotno pa je gospodarska proizvodnja na Kitajskem (vključno s Hongkongom) med svetovno finančno in gospodarsko krizo še naprej hitro rasla (vsako leto za skoraj 10 %). Se pa je rast v naslednjih letih nekoliko upočasnila tudi na Kitajskem, vendar je kot vidimo na grafu vsako leto ostala precej višja kot v katerem koli drugem gospodarstvu.

Če se sedaj osredotočimo samo na Evropsko unijo, vidimo, da se je svetovna finančna in gospodarska kriza v EU pokazala že leta 2008, ko je bila stopnja rasti BDP precej nižja kot leta 2007 (s 3,1 % leta 2007 na 0,6 % leta 2008), temu pa je leta 2009 sledilo kar 4,3-odstotno zmanjšanje BDP. Že leta 2010 je gospodarstvo Evropske unije začelo okrevati, tako se je BDP leta 2010 povečal za 2,1 %, leta 2011 pa se je povečal še za 1,9 %. A okrevanje je bilo le kratkotrajno. Tako se je BDP leta 2012 zmanjšal za 0,8 %, sprememba leta 2013 pa je bila zanemarljiva (0,0 %). Kot vidimo iz grafa je bila rast v nadaljnjih letih vse do leta 2019 razmeroma stabilna, vsako leto med 1,6 % in 2,8 %. Leta 2020 je Evropska unija ponovno zabeležila realno zmanjšanje BDP-ja za 5,6 %, kar je bilo posledica epidemije covida-19. Po tem letu je gospodarstvo Evropske unije vseskozi beležilo pozitivno rast DBP-ja.

Če naredimo primerjavo med obema recesijama, vidimo, da je bilo zmanjšanje dejavnosti leta 2020 precej večje kot med svetovno finančno in gospodarsko krizo leta 2009. Hkrati pa tudi opazimo, da je bil tudi ponovni zagon gospodarstva leta 2021, ko se je BDP povečal kar za 6,3 %, močnejši od tistega, ki je bil zabeležen leta 2010.

Iz tabele spodaj vidimo, da je finančna in gospodarska kriza prizadela vse države Evropske unije in tudi širše, a hkrati tudi vidimo, da je bilo okrevanje različno hitro.

Tabela 1: Stopnja spremembe realnega BDP v državah članicah Evropske unije in širše v obdobju 2005–2024

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2005–24 (povprečni % na leto)
	(Sprememba v % v primerjavi s prejšnjim letom)																				
EU	1,9	3,5	3,1	0,6	-4,3	2,1	1,9	-0,8	0,0	1,6	2,3	1,9	2,8	2,0	1,9	-5,6	6,3	3,5	0,5	1,0	1,3
Belgija	2,3	2,6	3,7	0,4	-1,9	2,7	1,9	0,2	0,3	1,8	1,5	1,2	1,5	1,9	2,4	-4,8	6,2	4,3	1,2	1,0	1,5
Bolgarija	7,1	6,8	6,7	6,1	-3,3	1,6	2,1	0,7	-0,5	0,9	3,4	3,0	2,7	2,5	3,8	-3,2	7,8	4,0	1,9	2,8	2,6
Češka	6,4	6,6	5,5	2,6	-4,8	2,7	1,8	-0,8	0,0	2,2	5,0	2,6	5,2	2,8	3,6	-5,3	4,0	2,8	-0,1	1,1	1,9
Danska	2,4	3,8	1,0	-0,4	-5,0	1,6	1,3	0,0	1,4	1,3	2,1	3,1	3,1	1,9	1,7	-1,8	7,4	1,5	2,5	3,7	1,6
Nemčija	0,9	3,9	2,9	0,9	-5,5	4,1	3,8	0,5	0,4	2,2	1,7	2,3	2,7	1,1	1,0	-4,1	3,7	1,4	-0,3	-0,2	1,1
Estonija	9,5	9,8	7,6	-5,1	-14,6	2,4	7,6	3,7	1,8	3,3	1,8	3,1	5,6	3,7	3,7	-2,9	7,2	0,1	-3,0	-0,3	1,7
Irska	5,7	5,0	5,3	-4,5	-5,1	1,7	1,6	-0,4	2,2	9,3	24,6	1,2	10,0	7,5	5,0	7,2	16,3	8,6	-5,5	1,2	4,6
Grčija	1,2	6,4	3,5	0,1	-4,1	-5,7	-9,9	-8,3	-2,3	0,8	-0,2	0,0	1,5	2,1	2,3	-9,2	8,7	5,7	2,3	2,3	-0,3
Španija	3,6	4,0	3,5	0,8	-3,8	0,1	-0,6	-2,9	-1,4	1,5	4,1	2,9	2,9	2,4	2,0	-10,9	6,7	6,2	2,7	3,2	1,1
Francija	1,9	2,7	2,5	0,4	-2,8	2,0	2,4	0,2	0,8	1,0	1,1	0,9	2,1	1,6	2,0	-7,4	6,9	2,7	1,4	1,2	1,1
Hrvaška	4,3	5,1	5,0	2,0	-6,8	-1,3	-0,1	-2,3	-0,1	-0,6	2,3	3,5	3,3	2,9	3,1	-8,3	12,6	7,3	3,3	3,9	1,7
Italija	0,8	1,8	1,5	-1,0	-5,3	1,5	0,7	-3,1	-1,8	0,0	0,9	1,2	1,6	0,8	0,4	-8,9	8,9	4,8	0,7	0,7	0,2
Ciper	4,9	4,7	5,1	3,6	-2,0	2,3	0,4	-3,4	-6,6	-1,8	3,4	6,6	5,8	6,3	5,9	-3,2	11,4	7,2	2,8	3,4	2,6
Latvija	11,6	12,8	10,4	-3,4	-16,0	-3,7	3,0	7,3	2,1	2,1	3,8	2,6	3,4	4,3	0,7	-3,5	6,9	1,8	2,9	-0,4	1,8
Litva	7,7	7,4	11,1	2,6	-14,8	0,4	6,3	4,4	4,0	3,8	2,8	2,7	4,6	4,9	4,7	0,0	6,4	2,5	0,3	2,8	2,9
Luksemburg	2,5	6,0	8,1	-0,3	-3,2	3,8	1,0	1,6	3,2	2,6	2,3	5,0	1,3	1,6	2,7	-0,5	6,9	-1,1	-0,7	1,0	2,1
Madžarska	4,3	3,9	0,3	1,0	-6,7	1,1	1,9	-1,3	2,0	4,3	3,7	2,4	4,1	5,6	5,1	-4,3	7,2	4,3	-0,8	0,5	1,7
Malta	2,9	2,3	5,0	4,4	-1,4	6,2	1,0	4,1	6,3	7,6	9,6	4,1	13,0	7,2	4,1	-3,3	13,3	4,3	6,8	5,9	5,2
Nizozemska	2,0	3,5	3,9	2,1	-3,7	1,3	1,8	-1,0	0,0	1,6	2,1	2,4	2,8	2,3	2,3	-3,9	6,3	5,0	0,1	1,0	1,5
Avstrija	2,3	3,3	3,8	1,5	-3,6	1,8	2,9	0,6	-0,3	0,8	1,3	2,1	2,3	2,5	1,8	-6,3	4,8	5,3	-1,0	-1,0	1,1
Poljska	3,3	6,2	6,8	4,4	2,6	3,2	5,3	1,5	0,7	3,9	4,4	3,0	5,2	6,2	4,6	-2,0	6,9	5,3	0,2	2,9	3,7
Portugalska	0,8	1,6	2,5	0,3	-3,1	1,7	-1,7	-4,1	-1,0	0,7	1,6	2,0	3,3	2,9	2,7	-8,2	5,6	7,0	2,6	1,9	0,9
Romunija	4,7	8,0	7,2	9,3	-5,5	-3,9	4,5	1,9	0,3	4,1	3,2	2,9	8,2	6,1	3,9	-3,7	5,5	4,0	2,4	0,8	3,0
Slovenija	3,9	5,9	7,1	3,4	-7,6	1,1	0,7	-2,9	-0,8	2,8	2,4	3,0	5,2	4,4	3,5	-4,1	8,4	2,7	2,1	1,6	2,0
Slovaška	6,5	8,9	10,8	5,4	-5,5	6,8	2,6	1,6	0,7	2,7	5,2	1,9	2,9	4,1	2,3	-2,6	5,7	0,4	2,2	2,1	3,0
Finska	2,8	4,0	5,3	0,8	-8,1	3,2	2,4	-1,5	-1,0	-0,5	0,5	2,6	3,3	1,2	1,3	-2,5	2,7	0,8	-0,9	-0,1	0,7
Švedska	2,8	4,7	3,2	-0,9	-4,3	5,8	3,2	-0,4	1,1	2,3	4,4	2,1	1,9	1,8	2,6	-1,9	5,2	1,3	-0,2	1,0	1,7
Islandija	6,1	6,3	8,5	2,2	-7,7	-2,8	1,8	1,1	4,6	1,7	4,4	6,3	4,2	4,9	1,9	-6,9	5,0	9,0	5,6	0,5	2,6
Norveška	2,7	2,5	2,9	0,5	-1,9	0,8	1,1	2,7	1,0	2,0	1,9	1,2	2,5	0,8	1,1	-1,3	3,9	3,2	0,1	2,1	1,4
Švica	2,7	4,1	3,9	2,8	-2,3	3,2	1,8	1,2	1,8	2,3	1,6	2,1	1,4	2,9	1,1	-2,1	5,6	3,0	0,7	1,3	1,9
Bosna in Hercegovina	3,9	5,4	5,9	5,4	-3,0	0,9	1,0	-0,8	2,3	1,2	4,3	3,2	3,2	3,8	2,9	-3,0	7,4	4,2	2,0	2,5	2,5
Črna Gora	:	:	6,8	7,2	-5,8	2,7	3,2	-2,7	3,5	1,8	3,4	2,9	4,7	5,1	4,1	-15,3	13,0	6,4	6,3	3,0	2,6
Severna Makedonija	4,7	5,1	6,5	5,5	-0,4	3,4	2,3	-0,5	2,9	3,6	3,9	2,8	1,1	2,9	3,9	-4,7	4,5	2,8	2,1	2,8	2,6
Albanija	5,1	6,0	6,5	6,9	2,7	3,0	2,5	1,0	1,7	2,2	2,2	3,9	3,3	3,7	2,1	-3,3	9,0	4,8	3,9	4,0	3,4
Srbija	5,9	3,9	7,8	5,2	-3,1	1,6	0,1	-0,4	0,5	-1,8	1,3	3,0	2,4	4,6	4,8	-1,0	7,9	2,6	3,8	3,9	2,4
Turčija	9,0	6,9	5,0	0,8	-4,8	8,4	11,2	4,8	8,5	4,9	6,1	3,3	7,5	3,0	0,8	1,9	11,4	5,5	5,1	3,2	4,9
Ukrajina	3,0	7,4	7,6	2,3	-14,8	4,1	5,5	0,2	0,0	-6,6	-9,8	2,4	2,5	:	:	:	:	:	:	:	-0,1

Vir: Eurostat (2025). National accounts and GDP. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=National_accounts_and_GDP

Kot vidimo iz tabele 1 se je v proučevanju obdobju med državami Evropske unije realna rast BDP-ja precej razlikovala. Skupno vsem državam je, da se je gospodarska aktivnost vseh držav zmanjšala tako v letu 2009 kot v letu 2020 (izjema sta Turčija, ki je tudi leta 2020 zabeležila 1,9 % rast BDP-ja, in Irska, ki je beležila 7,2 % rast BDP-ja). Po obeh kriznih letih se je začelo počasno okrevanje gospodarstev, tako je že leta 2012 o gospodarski rasti poročala malo manj kot polovica (13) držav Evropske unije. Leta 2017 pa je pozitivno stopnjo rasti zabeležilo vseh 27 držav Evropske unije, kar se je zgodilo prvič po letu 2007. Prav vse države Evropske unije so o pozitivni gospodarski rasti poročale tudi v letih 2018 in 2019.

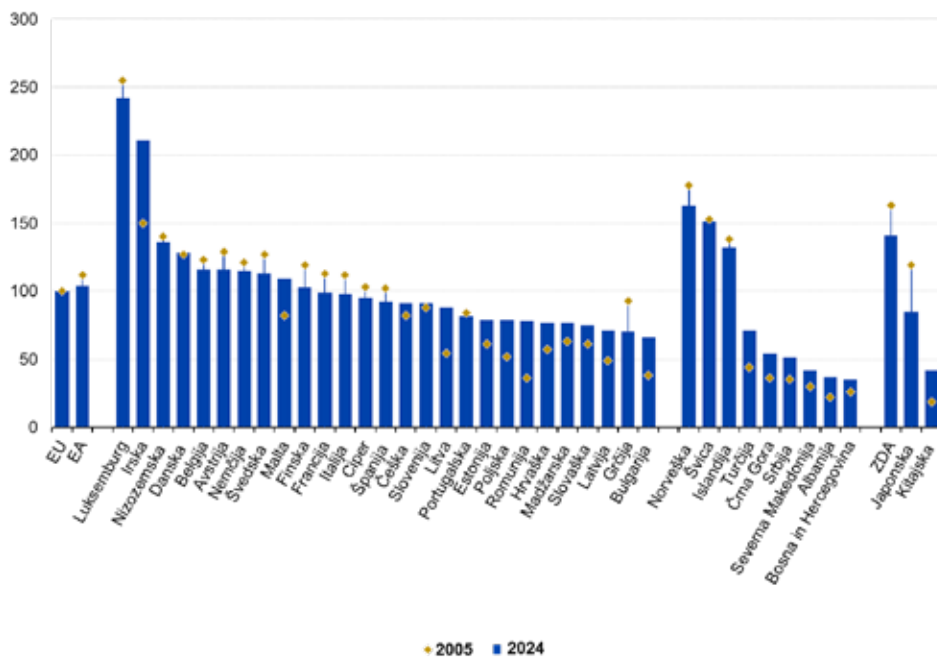
A to ni trajalo, saj se je zgodila epidemija covid-19. Tako je bila leta 2020 Irska edina država Evropske unije, ki je zabeležila rast BDP-ja. V vseh drugih državah so se negativne stopnje rasti gibale vse do 10,9 %. V Sloveniji smo tako zabeležili padec BDP-ja v višini 4,1 %. Že naslednje leto je v vseh državah Evropske unije, ki so leta 2020 zabeležile padec, prišlo do gospodarskega okrevanja. Stopnje rasti so se gibale od 2,7 % na Finskem do 11,4 % na Cipru, 12,6 % na Hrvaškem in 13,3 % na Malti. V Sloveniji je BDP narasel za 8,4 %. Tudi v nadaljnjih dveh letih proučevanega obdobja so države beležile gospodarsko rast. Leta 2023 so bile stopnje sprememb precej bolj mešane; 18 držav Evropske unije je zabeležilo povečanje, 9 pa zmanjšanje, kar je posledica upadanja okrevanja po epidemiji.

Če pogledamo še gibanje povprečnih letnih stopenj rasti BDP-ja, ugotovimo, da je svetovna finančna in gospodarska kriza zmanjšala splošno uspešnost gospodarstev, kar je dodatno poslabšala še epidemija covida-19. Povprečna letna stopnja rasti BDP-ja v državah Evropske unije je med letoma 2005 in 2024 znašala 1,3 %. To je manj kot je bilo v Sloveniji (2,0 %) in v nekaterih drugih državah. Najvišji stopnji rasti med letoma 2005 in 2024 sta med državami Evropske unije zabeležili Malta (povprečna letna rast BDP-ja 5,2 %) in Irsko (4,6 %). Na drugi strani pa je bila realna rast BDP-ja med letoma 2005 in 2024 v Grčiji na splošno negativna, in sicer se je BDP v povprečju zmanjšal za 0,3% na leto.

Ko delamo primerjavo med državami, običajno pogledamo tudi BDP na prebivalca. Na podlagi podatkov Evrostat (2025) tako ugotovimo, da je leta 2024 BDP na prebivalca v Evropski uniji v povprečju znašal 39.680 EUR.

Relativni položaj posameznih držav je v tem primeru mogoče izraziti s primerjavo s povprečjem Evropske unije, pri čemer je to nastavljeno na vrednost 100 (graf 2).

Graf 2: BDP na prebivalca po tekočih tržnih cenah v državah Evropske unije in širše v letih 2005 in 2024

Vir: Eurostat (2025). National accounts and GDP. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=National_accounts_and_GDP

Kot vidimo iz grafa 2 je na podlagi tega merila bila najvišja vrednost med državami Evropske unije zabeležena v Luksemburgu, kjer je bil BDP na prebivalca v PPS leta 2024 2,42-krat višji od povprečja Evropske unije (ali 242 % tega povprečja). To je deloma mogoče pojasniti z razmeroma velikim številom čezmejnih delavcev iz Belgije, Francije in Nemčije. Nasprotno je bil BDP na prebivalca v PPS v Bolgariji nekaj manj kot dve tretjini

(66 %) povprečja Evropske unije. Slovenija je v tem proučevanju obdobju napredovala, in sicer je leta 2005 dosegala 88 % povprečja Evropske unije, leta 2024 pa 91 %. Tudi sicer lahko iz grafa ugotovimo, da prišlo do določene konvergence življenjskega standarda. Podatki tako kažejo, da so vse vzhodne in baltske države Evropske unije, ki so se Evropski uniji pridružile leta 2004, 2007 in 2013, kljub nekaterim zaostankom med proučevanima krizama premaknile s položaja, ki je bil leta 2005 precej pod povprečjem Evropske unije, na položaj, ki se je leta 2024 približal povprečju. Na drugi strani pa za večino nordijskih in zahodnih držav Evropske unije – Nizozemska, Nemčija, Belgija, Luksemburg, Avstrija, Švedska in Finska – pa velja, da so se v tem času približale povprečju Evropske unije, a so še vedno nad njim.

ZAKLJUČEK

Analiza potrjuje, da sta bila ključna prelomna trenutka v preučevanem obdobju globalna kriza 2009 ter pandemični šok 2020. Po globokem upadu je EU že v letih 2010–2011 prešla v kratkotrajno okrevanje, stabilnejša rast pa se je uveljavila med letoma 2014 in 2019. Pandemija je leta 2020 povzročila še izrazitejši upad kot leta 2009, a je sledil tudi močnejši odboj v 2021, kar je skladno s cikličnim značajem šoka in obsežnimi fiskalno-denarnimi ukrepi.

Za Slovenijo rezultati kažejo nekoliko višjo povprečno rast v 2005–2024 kot v EU v celoti (odgovor na prvo raziskovalno vprašanje), ob hkratni večji občutljivosti na oba krizna dogodka (padec BDP 2020 in izrazit odboj 2021). V konvergenčnem pogledu je Slovenija v obdobju 2005–2024 rahlo približala povprečju EU pri BDP na prebivalca v PPS (z ~88 % na ~91 % EU povprečja), a brez večjega preskoka, kot ga beležijo nekatere manj razvite članice. To pomeni, da je bila konvergenca prisotna, vendar zmerna.

Primerjava letnih stopenj rasti s povprečjem EU jasno identificira leta z največjimi razhajanj: negativna odstopanja v letih 2009 in 2020 ter pozitivna v letih okrevanja (zlasti 2021). Ta nihanja potrjujejo, da je slovensko gospodarstvo izrazito odprto in ciklično, z velikim vplivom zunanjega povpraševanja in investicijskega cikla (odgovor na drugo raziskovalno vprašanje).

Za nadaljnje približevanje povprečju EU bo ključno vztrajati pri povečevanju produktivnosti, spodbujanju investicij (fizični in človeški kapital) ter tehnološki in zeleni preobrazbi, ob hkratnem reševanju demografskih izzivov (staranje, trg dela). V analitičnem smislu priporočamo, da se v prihodnjih razširitvah prispevka razčleni prispevek komponent izdatkov (C, I, G, X–M), kar bi omogočilo še bolj utemeljeno interpretacijo cikličnih in strukturnih dejavnikov rasti.

LITERATURA IN VIRI

- Acosta, L. A., Maharjan, P. in Peyriere, H. M. (2020). Natural capital protection indicators. In *Environmental and Sustainability Indicators. Environment and Sustainability Indicators* 8, 2 – 4. Natural capital protection indicators: Measuring performance in achieving the Sustainable Development Goals for green growth transition
- Eurostat (2025). National accounts and GDP. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=National_accounts_and_GDP

- Evropska unija (b.d.). Dejstva in podatki o Evropski uniji. https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/facts-and-figures-european-union_sl
- Južnik Rotar, L. (2019). Ekonomska analiza in odločanje: znanstvena monografija. Založba Univerza v Novem mestu Fakulteta za ekonomijo in informatiko. <https://www.zalozba-unm.si/index.php/press/catalog/view/47/94/196>
- Lasnibat, J. (2024). Bruto domači proizvod in drugi agregati nacionalnih računov ter zaposlenost. <https://www.stat.si/statweb/File/DocSysFile/8235>
- Tušek, J., (2016). Kdo v Sloveniji prispeva k rast bruto domačega proizvoda?. Ventil, Ljubljana, letnik 22, številka 5. dLib.si - Kdo v Sloveniji prispeva k rasti bruto domačega proizvoda?